

Renaixença, cançoners, censura i alguns retrats

per Pere Guixà

Josep Massot i Muntaner

A la ciutat dels llibres. Segona sèrie
Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2016.

Després dels dotze volums d'*Escriptors i erudits contemporanis*, Josep Massot i Muntaner va iniciar l'any 2015 la sèrie *A la ciutat dels llibres*, també amb l'ànim d'escriure sobre alguns temes literaris i de cultura que li han interessat al llarg de la seva trajectòria intel·lectual.

Aquest segon volum aplega onze articles, que abasten des del segle XIX fins a l'actualitat. El primer és sobre el «Patriarca de la Renaixença», Marià Aguiló. Se'ns parla de la feina de Margalida Tomàs, de la seva àrdua tasca de sistematització per transcriure l'important material que Aguiló va redactar, sempre dis-

persament, sobre els orígens de la Renaixença. En aquest recull de 592 fragments, hi trobem aspectes autobiogràfics i opinions sobre temes literaris i lingüístics. Vet aquí una feina de contextualització, assenyalant l'article, que serà de molt ajut per als futurs investigadors.

L'any 1991, quan els hereus de Rafael Patxot i Jubert van cedir al monestir de Montserrat el fons de l'Obra del Cançoners Popular de Catalunya, es va fer arribar a l'autor d'aquest llibre d'articles un *Dietari*, escrit per mossèn Joan Puntí abans de la guerra i en anys posteriors, en què s'explicaven els treballs per dur a terme aquest gran projecte cultural. I aquest *Dietari*, que va ser la causa de la ruptura de Patxot i Jubert amb l'Orfeó Català, entitat que custodiava l'arxiu del Cançoners, es va publicar el 1995. Unes notes de Patxot i Jubert, que complementen el *Dietari*, escrites a Ginebra entre 1939 i 1954, són comentades a bastament en un dels articles d'aquest volum, fet que aprofundeix en el coneixement del Cançoners. Així mateix, el text següent, a partir d'una conferència pronunciada a València l'abril del 2016, aprofundeix en aquest cabdal aplec de danses, cançons i llegendes populars.

La censura és el tema dels dos articles següents, segurament els més interessants juntament amb els diversos retrats que a continuació ens brinda el volum. «La censura franquista i el llibre català» és el pròleg

d'un llibre publicat l'any 2016 per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat que s'intitula *Traducció i censura en el franquisme*. Aquest llibre aplega diversos articles sobre l'obscur i particular món de la censura des de finals de la guerra fins als anys de la Transició.

«Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat i la censura» també és un article editat en el llibre que acabem d'esmentar, un article que en un primer estadi va ser una conferència dedicada a la censura durant el franquisme celebrada a la Universitat de Vic el 2013. La conclusió és que la censura de Franco aplicada a la cultura catalana no va ser en cap cas un fet menor i que, recollint paraules de Josep Benet, va esdevenir un intent deliberat i constant per dur a terme un genocidi cultural. «La resistència dels catalans», ens diu l'article de Massot, «afavorida pels canvis de conjuntura política i per les divergències entre les diverses famílies franquistes, va impedir que el català es convertís en un *patois*, reservat a l'ús familiar, i a poc a poc va aconseguir posicions que no s'havien d'haver perdut mai. Les editorials van tenir un paper clau en aquest procés i les Publicacions de l'Abadia de Montserrat són un bon paradigma dels alts i baixos de la situació i de l'arbitrarietat i el poc criteri de la *intelligentsia* madrilenya i dels seus companys de camí a Catalunya, i alhora una mostra de com Franco ho tenia tot «*atado y bien*

atado”, fins al punt que la censura, a vegades d’una manera benigna i altres vegades d’una manera virulenta, va continuar com a mínim set anys després de la seva mort.»

El doctor Antoni M. Badia i Margarit (1920-2014) va començar la seva activitat lingüística durant el franquisme amb els pocs recursos de què en aquell moment es disposava. Tot i això, el seu talent i esperit intel·lectuals li van permetre ben aviat sortir del clos de la península Ibèrica i inserir-se en el sentit de comunitat que sempre han mostrat els romanistes. L’article que hi dedica l’autor, a partir d’unes jornades d’homenatge al filòleg, ens parla sobretot d’aquest internacionalisme de la seva tasca.

El pare Gregori M. Estrada (1918-2015), monjo de Montserrat, protagonitza el text següent. L’autor fa un retrat d’aquest musicòleg, organista i compositor de música religiosa que, a més d’intenses activitats de tipus religió i pastoral, va dur a

terme un acurat estudi dels antics músics de l’Escolania de Montserrat, i que especialment també va intentar trobar, en un llibre que va acabar de redactar abans de la seva mort, una nova interpretació dels cants i les danses del segle XIV del *Llibre Vermell* de Montserrat.

«La culminació del CVMA-Catalunya» ens parla del corpus de vitralls medievals catalans, tasca de divulgació que es va iniciar l’any 1957 i que ha arribat a bon port amb un seguit de volums que estudien aquest conjunt artístic, el qual ha servit per a projectar internacionalment la nostra cultura.

L’article següent ens parla de l’*Enciclopèdia de Menorca*, iniciativa de Josep Miquel Vidal Hernández, historiador de la ciència i dinamitzador cultural que va morir l’any 2013. Iniciat el 1977 amb una finalitat escolar, al llarg dels anys aquest projecte enciclopèdic ha anat prenent envergadura gràcies al suport institucional i, fonamentalment, gràcies a un grup

de col·laboradors extens i preparat.

El penúltim article està dedicat als Premis Crítica «Serra d’Or», que l’any 2016 van celebrar el cinquantè aniversari. L’article és especialment interessant per veure les vicissituds que ha travessat aquest guardó, inseparable dels diversos moments històrics que ha viscut, un guardó sempre al servei del reconeixement de la nostra cultura. Veredictes, premis, jurats, anècdotes... hi trobem una relació exhaustiva de totes les obres guardonades en aquestes cinc dècades. L’article queda completat amb el text que es va llegir a l’acte de lliurament dels premis, al Palau Moja de Barcelona, el mes de maig del 2016.

Aquest segon volum de la sèrie *A la ciutat dels llibres*, en definitiva, referma la inquietud intel·lectual i la diversitat d’interessos de Josep Masot i Muntaner. No queda cap dubte que serà una sèrie de llibres tan sòlida i ambiciosa com la d’*Escriptors i erudits*.

NOTES DE LECTURA

Des del cor d’Àfrica

Ramon Buff i Ester Busquets
Camerun. Negre sobre blanc
Diac, Vic, 2016.

Aquest breu llibre no arriba al centenar de pàgines, però condensa intensament l’experiència d’un grup de cooperants que van anar a la selva camerunesa durant quinze dies de l’any 2016, dintre del marc de l’agermanament que Roda de Ter viu amb el Camerun, sota l’axopluc de l’Associació Agermanament sense

Fronteres, d’àmbit català. Aquest agermanament és promogut per la parròquia de Roda de Ter entre els municipis de Roda i les Masies de Roda i el poblat camerunès de Bibog. No es tractava, doncs, d’un viatge de reconeixement, sinó d’una itinerància de cooperació i intercanvi Nord/Sud que es bellugava pels poblats i la selva, oberts els participants del grup a allò que es trobessin, tant en el sentit d’oferir ajut com de rebre el que Àfrica explica: especialment una experiència impactant, sempre convidant a la reflexió, molt més enllà dels tòpics que a vegades

l’expressió *cooperació* porta associats. El llibre es presenta articulat en vuit capítols centrals, un pròleg, una introducció i uns apunts finals. Els vuit capítols centrals tenen títols ben transparents, de manera que el lector intueix ràpidament què hi trobarà. L’interior de cada capítol va farcit d’anècdotes que exemplifiquen el que els autors volen transmetre, no a base de lliçó moral, sinó d’experiència viscuda: aspectes com la consideració del temps / la pressa, pobresa/riquesa, aïllament/solitud, espiritualitat/buidor, mort/vida, etc. Els autors ho expo-

sen; no treuen conclusions explícites: és la lectura qui ens parla. En els «Apunts finals» els autors recullen reflexions en tres branques: impressions dels qui formaven el grup, la col·laboració dels dos pobles de la Plana, que parlen per boca dels seus alcaldes, i la reflexió dels Centres Educatius vinculats al projecte. De conclusions se’n poden treure moltes, però ja el títol ho diu tot: «Negre sobre blanc»: binomi en què hi ha una superioritat moral del primer dels elements, contrast entre cultures i pobles, etc.– G.O. de L.B.